

РОЗДІЛ 9. БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК, АНАЛІЗ ТА АУДИТ

МАТРИЧНА ФОРМА ОРГАНІЗАЦІЇ БУХГАЛТЕРСЬКОГО АНАЛІЗУ
A MATRIX FORM OF ACCOUNTING ANALYSIS ORGANIZATION

У статті сформульовано гіпотезу про суттєвість взаємозв'язку між інформаційними потоками про діяльність підприємства, що генеруються в процесі бухгалтерського обліку для прийняття рішень, і загальними функціями аналізу господарської діяльності. Отримано науковий результат, проілюстрований схемою у формі матриці, клітини якої характеризують об'єкти бухгалтерського аналізу. Запропоновано матричний підхід до організаційних комунікацій, що сприяє чіткому розподілу обліково-аналітичних завдань між бухгалтерами-менеджерами з установленням меж відповідальності кожного і максимізує створювану цінність інформаційних потоків у системі бухгалтерського обліку, орієнтованих на прийняття рішень.

Ключові слова: аналіз господарської діяльності, організаційна структура, матрична форма, функції аналізу, подвійне підпорядкування.

В статье сформулирована гипотеза о существенности взаимосвязи между информационными потоками о деятельности предприятия, генерируемыми в процессе бухгалтерского учета для принятия решений, и общими функциями анализа хозяйственной деятельности. Получен научный результат, проиллюстрированный схемой в форме матрицы, клетки которой характеризуют объекты бухгалтерского

анализа. Предложен матричный подход к организационным коммуникациям, который способствует четкому распределению учетно-аналитических задач между бухгалтерами-менеджерами с установлением границ ответственности каждого и максимизирует создаваемую ценность информационных потоков в системе бухгалтерского учета, ориентированных на принятие решений.

Ключевые слова: анализ хозяйственной деятельности, организационная структура, матричная форма, функции анализа, двойное подчинение.

The paper a hypothesis about the relationship between the information flow essentiality, which generated in the accounting process for decision-making, and general functions of economic analysis are formulated. The scientific results, illustrated the scheme in matrix form, the cells which characterize the accounting analysis objects has been obtained. A matrix approach to organizational communication has been proposed. It promotes a legible distribution of accounting and analytical tasks among accountants managers with the establishment of the boundaries of each responsibility. This approach the created value by the information flow in the accounting system, focused on decision-making, are maximizes.

Key words: economic activity analysis, organizational structure, matrix form, analysis function, double subordination

УДК 657.05:005.53

Калабухова С.В.

к.е.н., професор кафедри обліку в кредитних і бюджетних установах та економічного аналізу Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана

Постановка проблеми. Для отримання конкурентних переваг у ринковому середовищі суб'єктам господарювання в процесі аналізу своєї діяльності необхідно поглиблено вивчати не тільки питання, пов'язані з пошуком матеріальних резервів поліпшення економічних показників, а й питання, пов'язані зі створенням ланцюжка цінності інформації і знань про діяльність підприємства для обґрунтування та підготовки адекватних рішень. Аналітична діяльність завжди пов'язана з прийняттям певного рішення як результату аналізу конкретного набору даних. Оскільки існує постійна потреба в пошуку існуючих зв'язків між окремими складовими частинами бухгалтерської інформації про господарські операції для розкриття внутрішніх закономірностей розвитку підприємницької діяльності економічного суб'єкта, підвищується значущість форми організації аналітичної діяльності в системі бухгалтерського обліку суб'єктів господарювання.

Актуальність даного дослідження визначається необхідністю розробки ефективної форми організації аналітичної діяльності на підприємстві, що сприяє приросту цінності бухгалтерської інформації. Найбільш перспективним інструмен-

тарієм моделювання процесів формування організаційної структури з метою оперативного реагування на зміни у внутрішньому і зовнішньому середовищі є матричний підхід, який використовується для оцінки функціонування господарюючих суб'єктів. Накладення на бухгалтерську інформацію про функціонування підприємства матриці у вигляді таблиці впорядкованих по рядках і графах елементів дає змогу структурувати облікові дані, визначити взаємозв'язки, оцінити ефективність діяльності й управління для своєчасного внесення необхідних змін у процес розробки, прийняття і реалізації прийнятих рішень.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика організації аналізу господарської діяльності на підприємствах уже тривалий час знаходиться в центрі уваги багатьох теоретиків і практиків. Ці питання викладені в більшості підручників і навчальних посібників радянського і пострадянського періодів, виданих під керівництвом визначних учених, зокрема М.І. Баканова, С.Б. Барнгольц, Д.А. Єндовицького, М.В. Мельник, Е.В. Мниха, М.Я. Коробова, Н.П. Любушина, Д.А. Панкова, Г.В. Савицької, М.Г. Чумаченка, А.Д. Шеремета.

У цілому ці вчені розглядають організацію економічного аналізу діяльності суб'єктів господарювання з використанням або структурного підходу, в основі якого – створення форми (архітектури організаційних комунікацій) аналітичної служби, або ж технологічного підходу, який передбачає розгляд змісту аналітичної роботи (топології зв'язків аналітичних завдань) на різних технологічних етапах обробки інформації. Такі ж підходи відображені в навчальних виданнях українських учених останніх років [1; 3; 4; 12].

У наукових публікаціях українських учених за останні роки піднімаються проблеми організації аналізу господарської діяльності на підприємстві в різних напрямках. Зокрема, досліджуються питання деталізації складників і розподілу обсягів виконання аналітичної роботи між посадовими особами на кожному організаційному етапі аналізу: підготовчому, основному і заключному [2]; пропонується матрична структура організації управління підприємством із включенням до неї такого функціонального блоку, як економічний аналіз [9, с. 19–20]. Також у публікаціях розглядаються питання визначення стійкого закономірного взаємозв'язку між організацією економічного аналізу та організаційною формою підприємства [10]; досліджуються питання проектування організації економічного аналізу [11].

Також слід акцентувати увагу на підвищеному інтересі вчених різних сфер економічної науки до розгляду питань проектування організаційних систем у цілому [7; 8]. Підхід до створення архітектури організаційної системи у формі матриці одним із перших запропонований у роботі Дж. Захмана [5]; в окремих роботах обґрунтовується доцільність застосування матричного підходу до формування системоутворюючих чинників ефективного управління [6; 9].

Критичний огляд спеціалізованої літератури показав, що в сучасних системах прийняття рішень

суб'єктів господарювання поряд із процесами формування структури і технології виконання аналітичних процедур слід урахувати функції, які виконує організаційна система аналізу господарської діяльності. Оскільки в організаційній системі бухгалтерського обліку сучасних вітчизняних підприємств аналітичні функції не диференціюються, питання, пов'язані із застосуванням матричного підходу до організації аналітичної діяльності в системі бухгалтерського обліку з урахуванням функціональної деталізації аналітичних робіт, набувають вагомості і вимагають додаткового дослідження.

Постановка завдання. Метою даного дослідження є розробка гіпотези про те, що матрична форма організації аналітичної діяльності в системі бухгалтерського обліку сприяє найбільшому приросту цінності облікової інформації про діяльність підприємства для обґрунтування та підготовки адекватних рішень.

Виклад основного матеріалу дослідження. Створення цінності облікової інформації про діяльність підприємства слід починати з обробки бухгалтерських документів, тому що якість і достовірність результатів аналітичної роботи в системі управління суб'єктами господарювання насамперед залежить від облікових даних, з яких вилучається інформація і формуються знання про управлінські проблеми та шляхи їх вирішення.

Слід підкреслити, що за ознакою форми управління організаційні структури будь-якої системи класифікуються на: централізовані, децентралізовані, централізовано-розподілені, ієрархічні. Матрична організаційна структура є однією з найбільш складних ієрархічних організаційних структур. Інформаційну взаємодію в системі бухгалтерського обліку для вирішення аналітичних завдань пропонуємо організовувати з використанням саме ієрархічної структури, схему якої наведено на рис. 1.

Взаємозв'язки в системі бухгалтерського обліку характеризуються спрямованістю і напрямом.

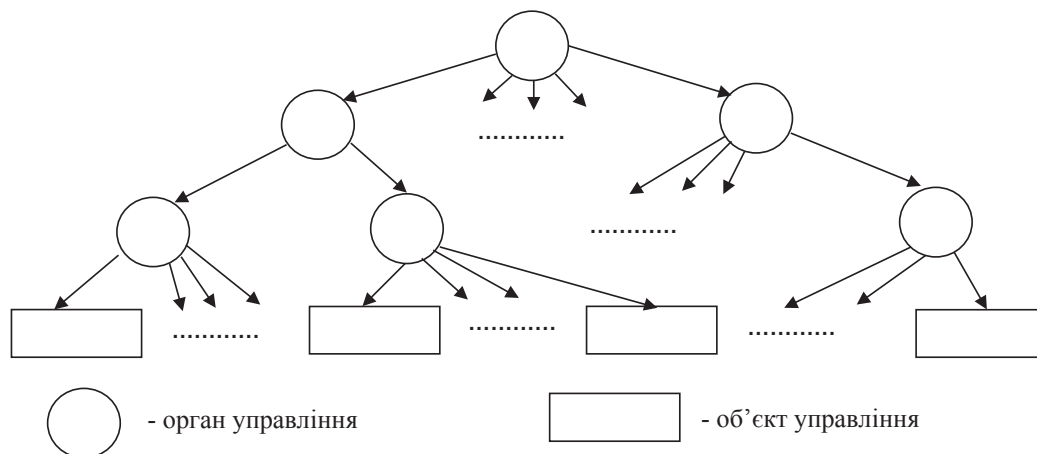

Рис. 1. Схема організації комунікацій в ієрархічній структурі

Спрямованість відносин за матричної організації аналітичної діяльності визначимо як безліч істотних зв'язків, установлених для зосередження на досягненні поставлених цілей аналізу і прийнятті адекватних рішень. Напрямок відносин за матричної організації аналітичної діяльності визначимо як можливість до функціональної взаємодії під час вирішення аналітичних завдань.

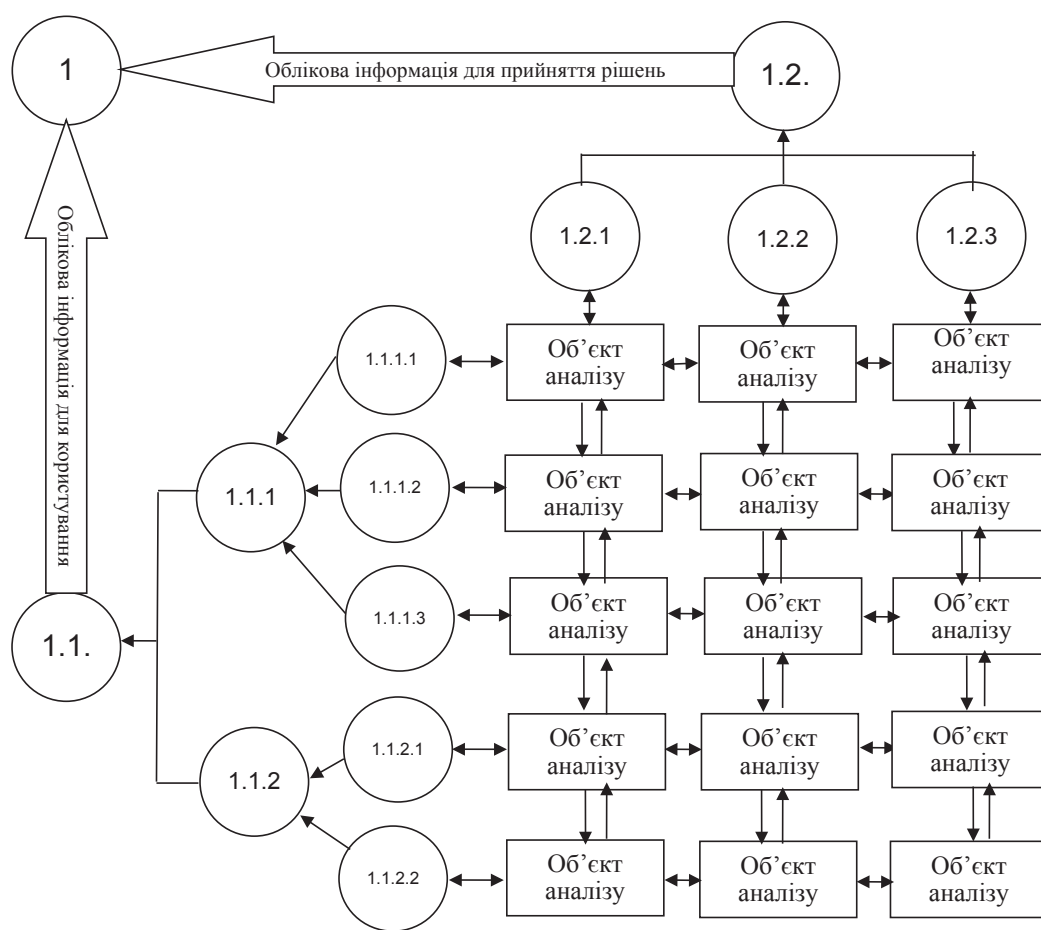
Основна ідея запропонованої концепції матричної форми організації аналітичної діяльності в системі бухгалтерського обліку полягає в тому, що організаційна структура аналітичної служби формується виходячи із загальних функцій аналізу господарської діяльності. До таких функцій відносяться:

1) оцінювальна, яка передбачає оцінку динаміки показників масштабів діяльності підприємства, отриманих із бухгалтерських регістрів, і визначення сутності управлінської проблеми в цілому;

2) діагностична, яка забезпечує пошук «болювих» точок виявленої проблеми і визначення причинно-наслідкових закономірностей зв'язку бухгалтерських показників шляхом факторного моделювання;

3) прогнозна, спрямована на пошук резервів безперервності зростання і розробки нових прогнозів розвитку підприємницької діяльності.

У загальному вигляді матрична організаційна структура управління становить комбінацію двох видів поділу: за функціями та за продуктом. Схема

Розшифровка назв структурних підрозділів:

- 1 – головний бухгалтер;
- 1.1. – керівник сектору бухгалтерського обліку та контролю;
- 1.1.1 – керівник відділу фінансового обліку; 1.1.2 – керівник відділу управлінського обліку;
- 1.1.1.1. – керівник групи обліку активів; 1.1.2.1. – керівник групи обліку доходів;
- 1.1.1.2 – керівник групи обліку капіталу; 1.1.2.2. – керівник групи обліку витрат
- 1.1.1.3 – керівник групи обліку зобов'язань;
- 1.2. – керівник сектору бухгалтерського аналізу;
- 1.2.1. – керівник групи аналітичної оцінки господарських операцій;
- 1.2.2. – керівник групи аналітичної діагностики господарських операцій;
- 1.2.3. – керівник групи аналітичного прогнозування господарських операцій

Рис. 2. Матрична форма організаційних комунікацій у системі бухгалтерського обліку для забезпечення системності виконання аналітичних завдань

Джерело: розроблено автором

має вигляд матриці (гратів), що складається з клітин. У запропонованій концепції, відповідно до лінійної структури, по вертикалі організовується управління бухгалтерським обліком за топологічними відділами: фінансовий облік і управлінський облік, а також за топологічними групами: активи, капітал, зобов'язання, доходи і витрати. Відповідно до функцій аналізу господарської діяльності: оцінка, діагностика, прогнозування, по горизонталі організовується аналітична діяльність. Запропонована модель матричної форми організації аналітичної діяльності в системі бухгалтерського обліку представлена на рис. 2.

Така матрична організаційна структура бухгалтерського аналізу базується на принципі множинного підпорядкування. Кожна клітинка матриці організації аналітичної діяльності в системі бухгалтерського обліку відображає основні предметні категорії бухгалтерського обліку та якісні характеристики обробленої аналітиками в кожному осередку матриці облікової інформації, орієнтованої на прийняття відповідних рішень.

Висновки з проведеного дослідження.

Перетворення облікових інформаційних потоків про діяльність підприємства в корисну інформацію для прийняття рішень стає можливим завдяки аналітичній обробці. Аналітика як ядро і сутність сучасних інтелектуальних технологій дає змогу з випередженням відображати дійсність, розробляти нові стратегії розвитку всіх сфер життєдіяльності суспільства. У заданому контексті бухгалтерський аналіз є інтелектуальною діяльністю з перетворення облікової інформації та її структурного упорядкування для прогнозування господарських проблем економічних суб'єктів і прийняття виважених рішень.

За матричної організаційної структури актуалізується і значно зростає необхідність чіткого розподілу завдань і обов'язків між бухгалтерами-менеджерами з установленням меж відповідальності кожного. Запропонована концепція організації аналітичної діяльності в системі бухгалтерського обліку з використанням матричної структури управління обліковими інформаційними потоками дає змогу водночас отримувати для прийняття рішень диференційовану за видами і часом, а також узагальнену по цілях аналітичну інформацію для прийняття рішень окремо по кожній предметній категорії бухгалтерського обліку. Також такий підхід дає змогу підвищити відповідальність бухгалтерів за підготовку інформації для прийняття рішень у кожному елементі матриці.

Під час використання матричної форми організації аналітичної діяльності в системі

бухгалтерського обліку виникає потреба в підвищенні рівня формалізації, регламентації і комп'ютеризації управлінської системи в цілому, тому перспектива подальших досліджень у сфері організації аналітичної діяльності бухгалтерів-менеджерів повинна охоплювати саме ці питання.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Акімова О.В. Організація і методика економічного аналізу : [навч. посіб.] Ч. 1 / О.В. Акімова, О.С. Дубинська, А.Ю. Нікіта ; Донбас. держ. машинобуд. акад. (ДДМА). – Краматорськ, 2012. – 139 с.
2. Гаврилко П.П. Організація аналітичної роботи на підприємстві та оформлення її результатів / П.П. Гаврилко, Р.П. Підлипна [та ін.] // Науковий вісник НЛТУ України. – 2011. – Вип. 21.15. – С. 314–318.
3. Гаркуша Н.М. Організація і методика економічного аналізу : [навч. посіб. у структур.-логіч. схемах і табл.] / Н.М. Гаркуша, Н.Б. Кашчена, Т.О. Сідорова ; Харк. держ. ун-т харчування та торгівлі. – Х., 2012. – 216 с.
4. Жукова О.А. Організація і методика економічного аналізу : [навч. посіб.] / О.А. Жукова, Л.М. Киш ; Вінниц. фін.-екон. ун-т. – Вінниця : Вінниц. газ., 2012. – 301 с.
5. Захман Дж.А. A framework for information systems architecture Дж.А. Захман // IBM Systems Journal. – 1987. – № 3(26). – Р. 276–292.
6. Костенко О.М. Матричний підхід до формування системоутворюючих чинників ефективного управління / О.М. Костенко // Вісник Харківського національного аграрного університету ім. В.В. Докучаєва. Серія «Економічні науки». – 2013. – № 3. – С. 96–103.
7. Маслянюк П.П. Бізнес-інжиніринг організаційних систем / П.П. Маслянюк, О.С. Майстренко // Наукові вісті НТУУ «КПІ». – 2011. – № 1. – С. 69–78.
8. Мошек Г.Є. Організаційне проектування як функція організації / Г.Є. Мошек // Вісник МСУ. Серія «Економічні науки». – 2011. – № 2. – С. 128–132.
9. Олійник О.В. Підходи до організації економічного аналізу в межах різних типів організаційних структур суб'єктів господарювання / О.В. Олійник // Вісник Хмельницького національного університету. – 2010. – № 4. – Т. 1. – С. 17–21.
10. Райковська І.Т. Факторні показники обрання організаційної форми економічного аналізу / І.Т. Райковська // Вісник ЖДТУ. – 2010. – № 4(54). – С. 163–168.
11. Шкарабан С. Організація економічного аналізу: удосконалення теоретичних засад / С. Шкарабан, І. Лазаришина // Економічний аналіз. – 2010. – Вип. 7. – С. 11–14.
12. Шурпенкова Р.К. Організація і методика економічного аналізу : [навч. посіб.] / Р.К. Шурпенкова, І.І. Демко ; Нац. банк України, Ун-т банк. справи. – К., 2011. – 287 с.